

KOSKE

Keski-Suomen sosiaalialan
osaamiskeskus

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSAAMIS- JA TUKIKESKUSHANKE ITÄ- JA KESKI-SUOMESSA

Katsaus moniammatilliseen yhteistyöhön

Tiina Toivonen

Harjoitteluraportteja 12

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Harjoitteluraportteja 12

Osoite

Matarankatu 6
40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi

Jyväskylä 2023

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	OSAAMIS- JA TUKIKESKUSHANKE	5
2.1	Osaamis- ja tukikeskusten tausta	5
2.2	Osaamis- ja tukikeskushanke Itä-Suomen yhteistyöalueella	6
3	MONIAMMATILLISUUS OSANA ASiantuntijuutta	7
4	HANKEKOORDINAATTORIDEN NÄKEMYKSIÄ MONIAMMATILLISUUDESTA	9
4.1	Asiantuntijuuksien tuominen yhteen	9
4.2	Monitoimijaisuuden haasteet	11
4.3	Ajatuksia moniammatillisuuden kehittämisestä	12
5	POHDINTA	14
	LÄHTEET	16
	LIITTEET	18

1 JOHDANTO

Tässä raportissa tarkastelen moniammatillista yhteistyötä osana Osaamis- ja tukikeskusten (OT) rakentamista Itä- ja Keski-Suomen alueella. Hanketta toteutetaan neljällä hyvinvointialueella, jotka yhdessä muodostavat Itä-Suomen yhteistyöalueen. Näihin hyvinvointialueisiin kuuluvat Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueet. Alueella hanketta koordinoi Kuopion yliopistollinen sairaala ja osatoteuttajina toimivat Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Itä- ja Keski-Suomen alueella toimivat hankekoordinaattorit muodostavat moniammatillisen hanketiimin, johon kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita. (Pohjois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke.)

Olin mukana seuraamassa Osaamis- ja tukikeskushankkeen toimintaa keväällä 2023. Harjoitteluni aikana monialainen työskentely sekä sen tuomat mahdollisuudet ja haasteet nousivat vahvasti esille. Monialaisessa yhteistyössä pyritään vastaamaan osaamistarpeeseen hyödyntäen yksilö- ja yhteisötasoista osaamista, jotta voidaan saavuttaa jokin yhteisesti asetettu tavoite (Timperi, 2022, 20). Päämääränä on siis pyrkiä löytämään yhteisen asiantuntijuuden avulla vastauksia johonkin yhteiseen ongelmaan. Ylirukan ja kumppaneiden (2018, 67) mukaan osaamis- ja tukikeskusten kehittämisen keskiössä on erityisesti tarve sille, että vakavissa lasten terveyttä ja hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa pystytään tiivistämään moniammatillista yhteistyötä lapsen edun edistämiseksi (mt).

Moniammatillisen yhteistyön merkitys on huomioitu myös lainsäädännössä. Sekä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) että terveydenhuoltolaissa (1326/2010) on mainittu, että tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon on tehtävä yhteistyötä niin, että asiakkaan hoidon ja tuen tarve täyttyisi. Moniammatillisuuden tarkastelu osana monialaisesti toteutettuja hankkeita on tärkeää erityisesti työskentelyn kehittämisen näkökulmasta. Tämän myötä koen perustelluksi tarkastella ja kartoittaa monialaista työskentelyä ja sen toteutumista Osaamis- ja tukikeskushankkeessa. Moniammatillinen työskentely näyttäytyy keskeisenä osa OT-hankkeen perustehtävää ja koordinaattoritiimin toimintaa.

Tässä raportissa käsittelen omien havaintojeni, keräämäni aineiston ja kirjallisuuden pohjalta sitä, miten moniammatillisen tuen tarjoaminen ammattilaisille näyttäytyy OT-hankkeessa. Lisäksi tarkastelen sitä, minkälaisia näkemyksiä OT-hankkeessa toimivat työntekijät muodostavat moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen toteutumisesta. Etenen tässä raportissa niin, että aluksi avaan OT-hankkeen perustaa ja kerron sen toiminnasta Itä-Suomen yhteistyöalueella. Sen jälkeen avaan moniammatillisuuden käsitettä erityisesti pohjautuen Kaarina Isoherrasen (2012) väitöskirjaan ja Tiina Timperin (2022) raporttiin. Lopuksi tarkastelen moniammatillisuuden toteutumista OT-hankkeessa keräämäni aineiston ja omien havaintojeni pohjalta ja teen yhteenvedon raporttini annista.

2 OSAAMIS- JA TUKIKESKUSHANKE

Tässä luvussa tarkastelen lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskusten rakentamisen taustaa. Avaan sitä, mistä lähtökohdista hanke on lähtenyt käyntiin ja millaisissa tilanteissa tarve osaamis- ja tukikeskuksille syntyy. Lopuksi avaan OT-hanketta Itä-Suomen yhteistyöalueella olevana toimintana.

2.1 Osaamis- ja tukikeskusten tausta

Osaamis- ja tukikeskukset (OT-keskukset) on luotu uudelleenrakenteeksi vastamaan lasten, nuorten ja perheiden erityisen vaativien palveluiden takaamiseen. Niihin liittyy keskeisesti myös tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä erilaisten palveluiden koordinointi. (Halila ym. 2019, 9; Halila ym. 2021, 12.) Osaamis- ja tukikeskusten perustaminen ja suunnittelu juontaa juurensa LAPE-muutosohjelmaan, jonka tavoitteet ja periaatteet on otettu huomioon myös osaamis- ja tukikeskuksia suunniteltaessa. LAPE-ohjelman tavoitteena olivat lapsi-, nuori- ja perhelähtöiset palvelut, joiden pääpaino on ennaltaehkäisyssä, varhaisessa tuessa ja oikea-aikaisissa palveluissa. Muun muassa lapsen etu ja lapsen oikeudet toimivat lähtökohtina muutosohjelmalle. (Halila ym. 2019, 10.)

Yksi LAPE-muutosohjelman keskeisistä teemoista on monitoimijaisuus. (Yliruka ym. 2022, 7). Myös osaamis- ja tukikeskusten perustamisen tarpeellisuutta on perusteltu sillä, että erityisen kompleksissa tilanteissa – jotka uhkaavat lapsen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta – on syytä tiivistää eri ammattilaisten välistä yhteistyötä (Yliruka ym. 2018, 67). Yhdeksi osaamis- ja tukikeskusten tavoitteiksi onkin asetettu vaativan erityisosaamisen varmistaminen ja eri osaamistahojen yhdistäminen. Osaamis- ja tukikeskuksia rakentaessa on huomattu se, että vaativissa tilanteissa lapsia, nuoria ja perheitä siirretään palveluista toiseen ja osaaminen on hajautunut. (Halila ym. 2019, 11.)

Osaamis- ja tukikeskusverkostoissa voidaan tuottaa palveluita, jotka vastaavat erityisen vaativan osaamisen tarpeeseen. Tätä osaamista kehitetään jatkuvasti tarpeen mukaisesti. (Halila ym. 2021, 13.) Yhdeksi osaamis- ja tukikeskusten muodoiksi on kaavailtu konsultaatioiden tarjoamista. Tätä varten Itä-Suomen yhteistyöalueella OT-hanke on käynnistänyt tukipilotin, jossa koordinaattorit tarjoavat sosiaali-, terveystoimen alueella toimiville ammattilaisille mahdollisuuksia konsultaatioon erityisen vaativissa ja kompleksisissa asiakastilanteissa. Rakennetussa konsultaatiomuodossa tarjotaan monipuolista neuvontaa ja ohjausta palveluverkostosta, konsultaatiota liittyen haastaviin sosiaalihuollon kysymyksiin, sekä monialaista tukea ammattilaisille. (Pohjois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke.) Tätä raporttia kirjoittaessani tukipilotti on ollut toiminnassa vasta lyhyen aikaa, joten en käsittele tukipilotin toimivuutta ja tuloksia sen tarkemmin. Yliruka ja kumppanit (2018, 65) ovat tuoneet esille, kuinka konsultaatioapu voi näyttäytyä tarpeellisenä missä tahansa tasolla palveluportaalla. Lisäksi asiakkuuden vaativuuden kasvu nostattaa esille tarpeen syventää yhteistoiminnallista työskentelyä erityisosaamisen huomioimista osana kokonaisuutta. (mt.)

Osaamis- ja tukikeskusten päämääränä on toimia verkostomaisena kokonaisuutena, jossa toteutetaan hallinnonrajat ylittävää monialaista yhteistyötä. Julkisten toimijoiden lisäksi keskusten osaamista täydennetään järjestöillä ja kolmannen sektorin toimijoilla ja vahvaa yhteistyötä tehdään muun muassa sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. (Halila ym. 2019, 11.) Tämän perusteella voidaan todeta, että OT-keskusten yksi perustehtävistä – eli ammattilaisille erityisen haastavissa tilanteissa tarjottava tuki – linkittyy moniammatilliseen työskentelyyn. Moniammatillista työskentelyä voidaan toteuttaa jo OT-hankkeessa moniammatillisen tiimin kautta, kuten Itä-Suomen yhteistyöalueella on tehty.

2.2 Osaamis- ja tukikeskushanke Itä-Suomen yhteistyöalueella

Seuraavaksi avaan OT-hankkeen toimintaa Itä-Suomen yhteistyöalueella (YTA). Maakunnallisesti hanketta toteutetaan Itä- ja Keski-Suomen alueella. Alueeseen kuuluvat neljä sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavaa hyvinvointialuetta, joita ovat Etelä-Savon hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue ja Pohjois-Savon hyvinvointialue. Pohjois-Savossa ylläpidetään yliopistollista sairaalaa, joka sijaitsee Kuopiossa. (Sote-uudistus, yhteistyöalueet.)

OT-hankkeen tiimiin kuuluu taustaltaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon toimijoita. Tiimissä toimivat työntekijät olivat joko Pohjois-Savon hyvinvointialueen, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen tai Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen palveluksessa. Hankekaudelle 2022–2023 on määritelty neljä kehittämisen painopistealuetta. Näitä ovat monialaisten palveluohjaus-, neuvonta-, tuki- ja konsultaatiomahdollisuuksien kehittäminen, vaativien erityispalveluiden ja verkostojen koordinointi, erityisosaaminen ja yhteistoiminnan vahvistaminen sekä digitaalisten astiantuntijapalveluiden kehittämistä ammattilaisia varten. (Pohjois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke.) Tämän perusteella voidaan todeta, että moniammatillisuus paikantuu OT-hankkeen keskiöön monimuotoisesti.

3 MONIAMMATILLISUUS OSANA ASIANTUNTIJUUTTA

Raportin teeman mukaisesti koen tarpeelliseksi avata enemmän moniammatillisen yhteistyön käsitettä. Isoherrasen (2012, 10) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden haasteet ovat usein niin monialaisia, että yhden tieteenalan osaamisalue ei riitä ongelmien ratkaisemiseen, vaan tarvitaan uudenlaisia työskentelymalleja, joilla pystytään vastaamaan näihin haasteisiin (mt.) Tämänkaltaisen osaamisen tarve on tunnistettu sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä (esim. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Terveystieteidenhuoltolaki 1326/2010), sekä uusien palveluiden rakenteita luodessa. Sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden siirtyminen hyvinvointialueille on osaltaan myös varmistamassa moniammatillisten rakenteiden juurruttamisen. Palveluiden integraation tavoitteena on luoda hyvinvointialueille toimivien työntekijöiden ja organisaatioiden toiminta yhteiseksi kokonaisuudeksi sekä uusien yhteistyökumppaneiden löytäminen. (Timperi 2022, 17.)

Moniammatillisuutta voidaan lähestyä monesta lähtökohdasta. Se voidaan käsittää tasojen kautta, joilla yhteistyötä rakennetaan. Monialaisuutta voidaan tarkastella myös yhteistyömuotojen näkökulmasta, eli miten organisaatiot järjestäytyvät toimimaan monialaisesti. Yhteistyön toteutumisessa voidaan myös tarkastella laatueroja ja sen vaikuttavuutta. (Timperi, 2022, 14.) Monialaisuuden onnistumista tavoitellessa on tarpeen asettaa tavoitteita ja pohtia toimimisen tapoja yhdessä. Sen myötä voidaan myös tarkastella ja ennen kaikkea selkiinnyttää asiantuntijaosaamista. (Isoherranen 2012, 112.) Voidaan siis todeta, että moniammatillisissa yhteisöissä toimimassa on tärkeää myös tarkastella koko tiimin toimintaa, jotta monialaisuuden toteutumisesta voidaan arvioida.

Vaikka moniammatillisuutta korostetaan entistä enemmän työskentelymuotona, sen toteutuminen käytännössä ei aina ole ongelmaton. Isoherranen (2012, 138-139) on todennut, että sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat pitkään hallinneet hierarkkiset ja organisaatiokeskeiset rakenteet. Kehittämistyöstä huolimatta erityisesti tiedonsiirtoon liittyvät asiat aiheuttavat haasteita. (mt.) Lisäksi yhteistyöhön liittyvää saamista tulee tukea jatkuvalla koulutuksella ja päivittämällä ammattilaisten osaamista (Timperi 2022, 49). Itä-Suomen yhteistyöalueella toimivat OT-koordinaattorit järjestävät alueen sosiaali-, terveys- ja sivistyspuolen toimijoille säännöllisesti maksuttomia koulutustilaisuuksia, liittyen juuri laaja-alaista yhteistyötä vaativiin ilmiöihin, joita ammattilaiset kohtaavat työssään. Kevään 2023 aikana järjestettiin koulutussarja liittyen kompleksisiin neuropsykiatriisiin haasteisiin sekä koulutusiltapäivä liittyen korkean riskin erotilanteisiin (Pohjois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke). Näissä koulutuksissa pyrkimyksenä on myös valottaa tämänkaltaisten ilmiöiden monimuotoisuutta ja sitä, miten niiden kanssa työskentely vaatii monitoimijaista otetta. Timperi (2022, 44, 54) toteaaakin, että eri organisaatioiden sisällä monialaisuuden toteutumista tuetaan eniten tilapäiskoulutusten ja kehittämishankkeiden kautta.

Moniammatillisen työskentelyn tarve on siis tunnistettavissa. OT-hankkeessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten lisäksi tunnistetaan muidenkin lasten, nuorten ja perheiden vaativissa tilanteissa työskentelevien toimijoiden merkitys. Halilan ja kumppaneiden (2019, 61, 64) mukaan sivistystoimen palveluissa ja oppilashuollossa oppilaista, jotka tarvitsevat

moniammatillista osaamista ja tukea oppimisen ja koulunkäynnin tueksi, käytetään nimitystä Very Important person (VIP). Tuen tarve on usein pitkäkestoista, intensiivistä ja moniammatillisuuteen perustuvaa. Sivistyshuollon palveluiden lisäksi järjestöjen toiminnalla on tärkeä asema esimerkiksi palveluaukkojen täyttämässä ja esimerkiksi vaativien sosiaalipalveluiden tuottamisessa. (mt.)

Länsi- ja Itä-Suomessa on toteutettu vuosina 2021–2022 LANUPS-tutkimushanke, jossa pääpainona on ollut lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja kehittäminen. Tutkimuksen alustavat tulokset ja tutkimustiivistelmät on julkaistu 2023 keväällä. Tutkimuksen tarkoituksena on avata erityisesti nuorten näkökulmasta heidän näkemyksiään palvelusuhteesta nuorten tarpeiden ja toiveiden kannalta. (Anis, 2023.) Esimerkiksi Timonen-Kallion ja kumppaneiden (2023) alustavien tutkimustulosten perusteella monialaisen yhteistyön haasteita lastensuojelun ja psykiatrian yhteistyössä on esimerkiksi, se että ammattilaiset eivät tunne toistensa työkenttää ja toimintatapoja tarpeeksi hyvin. Tämä voi johtaa epärealistisiin odotuksiin siitä, miten toinen ammattilainen voi auttaa ja työskennellä. Hyvinvointialueille siirtyminen voi tuoda mahdollisuuksia moniammatillisen yhteistyön toteuttamiselle kehittämiseksi nuorten tuen ja hoidon näkökulmasta. (Timonen-Kallio ym. 2023, 12–13.) Valtakunnallisten rakenteiden muutosten lisäksi myös hankkeissa tehtävä työ voisi osaltaan tukea moniammatillisuuden entistä parempaa juurtumista käytäntöön.

4 HANKEKOORDINAATTOREIDEN NÄKEMYKSIÄ MONIAMMATILLISUUDESTA

Raporttini näkökulman laajentamiseksi koin perustelluksi myös kartoittaa OT-koordinaattoreiden ajatuksia moniammatillisuudesta ja sen toteutumisesta moniammatillisessa tiimissä. Toteutin vapaamuotoiset yksilöhaastattelut, joissa kartoitin OT-koordinaattoreiden näkemyksiä työskentelystä moniammatillisessa tiimissä. Haastatteluissa käytin ennalta määriteltyjä apukysymyksiä. Lisäksi haastatteluiden tarkoituksena oli tarkastella OT-koordinaattoreiden ajatuksia siitä, millä keinoilla monialaista työskentelyä ammattilaisten tueksi voitaisiin kehittää.

Raporttiani varten haastattelin neljää OT-hankkeessa toimivaa koordinaattoria. Koordinaattoreiden ammatillinen tausta oli joko sosiaali- tai terveydenhuollossa, joka toi haastatteluihin myös moniammatillisen ulottuvuuden. Haastatteluista osa toteutettiin Teams-tapaamisena ja osa puhelimitse. Käsittelen seuraavaksi haastatteluiden pohjalta nousseita teemoja moniammatillisuuteen liittyen.

4.1 Asiantuntijuuksien tuominen yhteen

Haastatteluissa nostettiin esille moniammatillisuuden merkitys OT-hankkeessa ja tiimityöskentelyssä. OT-hankkeessa monialainen työskentely on keskeisessä osassa ja hankkeessa on mukana kehittämässä eri ammattikuntien toimijoita. Tiimin koostuminen eri ammattilaisista koettiin merkitykselliseksi ja monialaisessa hankkeessa myös etulyöntiasemaksi. Haastateltavani olivat taustaltaan joko sosiaali- tai terveydenhuollon toimijoita. OT-hanke kattaa myös sivistystoimen, jonka puuttuminen tiimistä nostettiin myös esille. Koordinaattorit kuitenkin huomioivat haastatteluissa sivistystoimen merkittävän roolin OT-toiminnan verkostossa.

Haastatteluiden perusteella moniammatillinen tiimi koettiin avartavana. Koordinaattorit kokivat, että moniammatillinen tiimi mahdollistaa muiden työnkuvaan tutustumisen ja mahdollistaa hankkeen tarkastelun laajemmasta näkökulmasta. Oman asiantuntijuuden laajentaminen muiden tiimissä olevien toimijoiden asiantuntijuuksiin koettiin tärkeäksi. Moniammatillisen tiimin kautta muiden työn viitekehys koettiin tulevan enemmän näkyväksi. Sosiaalihuollon edustajat kokivat terveydenhuollon palvelujärjestelmän tuntemisen tärkeäksi, samoin kuin terveydenhuollon edustajat kokivat sosiaalityön työn kuvan tuntemisen myös merkittäväksi. Hankkeen kokonaisuuden kannalta muiden työnkuvan tunteminen ja siihen liittyvien seikkojen huomioon ottaminen tässä vaiheessa hanketta koettiin niin, että hanketta tarkastellaan yhteisen asiantuntijuuden muodostaman kehityksen läpi.

OT-hankkeeseen liittyy myös erilaisia työryhmiä, joissa toteutetaan moniammatillista yhteistyötä. Haastateltavat toivat esille ryhmien toimintaa osana moniammatillisuuden toteutumista ja OT-hanketta. Näitä ryhmiä olivat Haastavat erot -konsultaatioryhmä ja lastensuojelun moniammatillinen työryhmä. Näiden ryhmien toiminta on koettu omia näkökulmia avartavaksi.

Haastavat erot -konsultaatioryhmässä tarjotaan julkisen sektorin ammattilaisille mahdollisuus konsultoida moniammatillista ryhmää haasteellisissa ja konfliktoituneissa huoltoriita- ja eroti-lanteissa. Ryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa ja ryhmän kokoonpano koostuu eri toimijoista. Pääsääntöisesti asiakkaalta pyydetään suostumus, mutta ryhmässä on mahdollisuus myös anonyymiin konsultaatioon. (Koskeverkko, OT-hanke.) Itä-Suomen yhteistyöalueella Etelä-Savon, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon hyvinvointialueilla toimivat omat Haastavat erot-konsultaatio-ryhmät. Eroriitoihin liittyvä kysymys on noussut esille esimerkiksi lastensuojelutyössä, koska niiden selvittämistä ei ole mielletty osaksi lastensuojelun tehtävää, vaikka vaikeissa ero- ja huol-toriidoissa nousee huoli lapsen psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista sekä kehityksestä (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 124).

Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä ja sen toiminta nostettiin myös esille haastatteluissa. Lastensuojelulaissa (417/2007) määritetään, että hyvinvointialueen tulee muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoista, muista lapsen kasvun ja kehityksen asiantun-tijoista sekä lastensuojelutyössä tarvittavista toimijoista koostuva asiantuntijaryhmä. Ryhmä avustaa lastensuojelun toteuttamisessa sekä antaa lausuntoja päätöksenteon tueksi. (mt.)

Haastatteluiden perusteella OT-hanke on koettu hyödylliseksi verkostoitumisen kannalta. Haas-tateltavat ovat todenneet, että verkostoitumisen myötä myös omaa ammattitaitoa on pystytty kartuttamaan ja monipuolistamaan. Verkostoitumisen kautta haastateltavat ovat todenneet saaneensa tietoa erilaisista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen toimijoista. Koor-dinaattorit ovat kokeneet, että verkostoihin on voinut tuoda asiantuntijuutta omasta ammatti-kunnastaan, samalla kun ymmärrys toisten toiminnasta on lisääntynyt. Verkostoissa toimimi-nen ja niihin liittyviin palavereihin osallistuminen on koettu myös mahdollistavan keskustelun erilaisista näkökulmista. Haastatteluissa tuotiin esille se fakta, että OT-tasoisissa, kompleksi-sissa tilanteissa eri alojen asiantuntijuudet ovat kietoutuneet toisiinsa. Kompleksiset ja haas-tavat tilanteet eivät välttämättä ole ratkaistavissa yhden asiantuntijuuden avulla.

Moniammatillisen hankkeen ja moniammatillisen tiimin vahvuudeksi on haastatteluiden pe-rusteella koettu se, että eri ammattikuntien mukana olo myös madaltaa saman alan asiantunti-joiden kynnystä lähteä mukaan OT-toimintaan. Tässä hankkeessa sekä sosiaalihuollon että ter-veydenhuollon vahva panos käsitetään yhteisenä asiantuntijuutena ja yhteisenä toimintana, joka rohkaisee myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia liittymään mukaan osaa-mis- ja tukikeskusten rakentamiseen, varsinkin jos hankkeen toiminta mielletään myös osaksi oman asiantuntijuuden kenttää.

Haastatteluissa nousi esille maaliskuussa 2023 käynnistynyt OT-tukipilotti ja siihen liittyvät pohdinnat moniammatillisuuden näkökulmasta. Pilotti on käynnissä marraskuun 2023 alkuun ja sen tarkoituksena on tarjota tukea ammattilaisille, jotka työskentelevät sosiaali- ja terveyden-huollossa tai sivistystoimessa lasten, nuorten ja perheiden parissa erityisen vaativissa tai har-vinaisissa asiakastilanteissa. Tukeen voi sisältyä ohjausta ja neuvontaa asiantuntijoista ja eri-tyispalveluista, tukea ja konsultaatiota lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden kysymyksissä, sekä monialaista ja konsultatiivista tukea OT-tiimissä työskenteleviltä asiantuntijoilta. (Poh-jois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke.) Tukipilotin työstäminen moniammatillisessa tiimissä on paikannettu tärkeäksi haastatteluiden perusteella. Monialaisen tiimin myötä tukipilotin suun-nittelusta ja käyttöönotosta on hyödytty monella tapaa. Tukipilottia on voitu tarkastella eri

asiantuntijuuksien näkökulmasta ja reaaliaikainen keskustelu on mahdollistanut keskustelun ylläpitämisen ajankohtaisista asioista.

4.2 Monitoimijaisuuden haasteet

Haastatteluissa kartoitin ammattilaisten näkemyksiä myös moniammatillisuuden mahdollisista haasteista. Haastatteluiden perusteella moniammatillisessa tiimityöskentelyssä tunnistettiin haasteita aiheuttavia seikkoja, mutta korostettiin myös sitä, että haasteita ei ole koettu ylitsepääsemättömiksi esteiksi tiimityöskentelyn toteutumiseksi. Toisaalta haasteet on myös koettu mahdollisuuksiksi löytää ratkaisuja ongelmakohtiin yhteisen työstämisen kautta.

Yhdeksi keskeisimmistä haasteista moniammatillisuuden toteutumisessa koettiin yhteisen lainsäädännön puuttuminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ohjaavat tällä hetkellä eriytyneet lainsäädännöt (esim. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Terveydenhuoltolaki 1326/2010). Lainsäädäntöjen koettiin poikkeavan toisistaan ja lakien erilaisuus haastaa moniammatillisen työn toteuttamista. Haastatteluissa tuotiin esille se, että lainsäädännön ei koettu tukevan moniammatillisen työn toteuttamista käytännössä. Myös lakien tulkinnanvaraisuus koettiin haasteelliseksi. Lainsäädännön ymmärretään asettavan omat reunaehdonsa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnalle ja ammattilaisten työskentelylle. Haastatteluissa tuotiin esille näkökulmaa liittyen siihen, että oma ammattikunta asettaa myös rajoja siihen, minkälaista toimintaa pystyy harjoittamaan ja mitä ei. Myös Isoherranen (2012, 154) on väitöskirjansa tulosten perusteella todennut, että laki määrittelee ammattihenkilöiden vastuut ja velvollisuudet sekä asettaa rajat vastuukysymyksille ja rajanylitykset määrittävät ammattilaisen kantamaan vastuun edellä mainituista.

Haastatteluissa korostui myös moniammatillinen työskentely rakenteiden näkökulmasta. Moniammatilliseen työskentelyyn siirtymisestä huolimatta rakenteet ja johtaminen eivät ole pysyneet halutun muutoksen perässä (Isoherranen 2012, 138). Haastatteluissa tuotiin esille ajatus siitä, että rakenteiden tulisi tukea moniammatillisen työskentelyn toteutumista. Haastateltavilla korostui näkemys siitä, että moniammatillisen työn tärkeys tunnustetaan, mutta siihen ei päästä esimerkiksi resurssien puutteen ja ylemmän tason heikon tuen vuoksi. Kiire ja tulostehokkuuden tavoittelu johtavat helposti siihen, että ammattilaiset tekevät työtä päällekkäin. Isoherranen (2012, 122, 149) on todennut, kuinka yhteisen tiedon muodostaminen on yksi keskeinen osa asiantuntijatyötä ja kehittämistä tiedon kokoamisen ja yhteisen prosessoinnin kautta. Yhteisöllisen toimimisen soveltaminen vaatii myös kulttuurista muutosta, johon tulee saada tukea makrotasolta organisaatio-, alakulttuuri- ja mikrotasolle saakka. (mt.) Hanketyöskentelyn onnistumisen kannalta koettiin tärkeäksi myös kansallisen tuen toteutuminen, esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön puolelta.

Haastatteluissa tuotiin esille näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon työskentelytapojen eroista. Haastatteluiden perusteella sosiaali- ja terveysalan toiminta ja asioiden käsittelytapa koettiin eroavan toisistaan. Koordinaattorit toivat esille sen, että sosiaalihuollossa työskentelytapa ja näkökulma on kokonaisvaltaisempi ja asiakkuuksiin liittyä enemmän ulottuvuuksia. Terveydenhuollossa hoito ja tuki on keskittynyt enemmän yhteen osa-alueeseen ja työskentely

nähdään enemmän yksityiskohtiin keskittyvänä. Haastatteluiden perusteella koettiin, että sosiaalityön asiantuntijuus voi tarjota laajemmin apua tiettyihin tilanteisiin, kun puhutaan moniammatillisesta hankkeesta. OT-hankkeen kannalta nostettiin esimerkkejä erityisesti tukipilottiin liittyen. Konsultaation tarjoaminen, tietosuojaan ja salassapitoon liittyvät asiat pohdituttivat haastateltavia haasteiden näkökulmasta. Myös vaativan sijaishuollon tarkasteluun ja kehittämiseen liittyen on koettu tärkeäksi tuntea toisten ammattilaisen työtä sekä tuoda sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmat tasa-arvoisesti esille.

Hankkeen tiimityöskentelyssä nousseet moniammatilliset haasteet koettiin haastatteluiden perusteella samankaltaisiksi kentän asiakastyön kanssa. Esimerkkeiksi nostettiin muun muassa yhteisen ammattikielen puuttuminen, eri organisaatioissa työskentely ja toimintakulttuurien erot sekä eri näkökulmien huomioon ottaminen ja yhteensovittaminen. Yhteisen ymmärryksen löytäminen koettiin tekevän työskentelystä hitaampaa. Haastatteluissa nostettiin esille se, että haasteita kohdatessa pitää varata riittävästi yhteistä keskusteluaikaa, jotta eri näkökulmia ja ajatuksia pystytään ottamaan huomioon. Haastateltavat ovat kokeneet, että haasteista ylipääseminen vaatii sen, että yhteistä keskustelua voidaan käydä eikä hankalissa tilanteissa siirtyä liian nopeasti eteenpäin. Toisaalta korostettiin myös sitä, että hankaliin tilanteisiin löydettäisiin jonkinlainen yhteinen ratkaisu eteenpäin pääsemiseksi.

4.3 Ajatuksia moniammatillisuuden kehittämisestä

Seuraavaksi käyn läpi haastatteluiden pohjalta nousseita seikkoja liittyen moniammatillisuuden kehittämiseen ammattilaisten tueksi. Kartoitin koordinaattoreiden näkemyksiä siitä, miten ammattilaisten työn moniammatillista tukea olisi mahdollista kehittää. Hanketyön näkökulmasta haastateltavat kokivat erityisen tärkeäksi sen, että hankkeessa toimivat työntekijät toimivat moniammatillisesti jo kehittämisvaiheessa. Tämän kautta myös arjen asiakastyön tiimejä tulisi rakentaa moniammatillisiksi. Yhteisen ajan järjestäminen koettiin myös tärkeäksi. Esimerkiksi viikkotapaamiset ja erilaiset tukiryhmät koettiin moniammatillisuutta tukeviksi tekijöiksi. Myös johtamisen tasolta tuleva tuki nostettiin tärkeäksi hanketasoisessa työskentelyssä.

Haastatteluissa nousi esille näkemys siitä, että moniammatillinen yhteistyö tulisi mieltää käytännön työssä itsestään selvyydeksi, jonka toteuttaminen ja edistäminen kuuluu kaikille työntekijöille. Tämä vaatii myös sen, että tunnetaan eri ammattiryhmien työn sisältö. Koordinaattorit kokivat, että kun omat verkostot tunnetaan paremmin, tekee se myös yhdessä työskentelystä helpompaa. Verkostoitumisen edistämisen ja moniammatillisen yhteistyön syventämiseksi nostettiin tärkeäksi tekijäksi se, että aikaa työn kehittämiseksi myös varataan. Isoherranen (2012, 155) on tuonut esille, kuinka yhteisen tiedon muodostamisen edellytyksenä toimii se, että siinä hyödynnetään erilaisia tapaamiskäytäntöjä ja välineitä (mt). Koordinaattorit nostivat haastatteluissa esille esimerkiksi etätapaamisten mahdollisuudet. Teams-sovelluksen välityksellä tapahtuvat tapaamiset koettiin hyödylliseksi siinä mielessä, että verkostoitua pystyi pitkienkin välimatkojen päästä. Toisaalta haastatteluissa myös pohdittiin fyysisesti saman katon alla työskentelyn mahdollisuuksia moniammatillisuuden edistämiseksi. Esimerkiksi nostettiin perhekeskustoiminta ja sen mahdollisuus tuoda palveluita fyysisesti samaan paikkaan.

Koordinaattorit nostivat haastatteluissa esille moniammatillisen työskentelyn suunnitelmallisuuden merkityksen. Jotta välttyttäisiin päällekkäiseltä työltä, olisi tärkeä asettaa yhdessä yhteiset tavoitteet asiakastyöskentelylle ja miettiä jokaisen osapuolen rooli. Timperi (2022, 40) on todennut raportissaan, kuinka tulevaisuudessa toimiva monialainen yhteistyö käsitetään ensisijaisesti asiakaslähtöiseksi ja jossa vastataan asiakkaan tarpeisiin nopeasti (mt). Haastatteluissa pohdittiin moniammatillista yhteistyötä myös siitä näkökulmasta, että mietittäisiin rakenteellisesti yhdessä, mitkä toimijat olisivat tarpeen olla mukana asiakkaan asioissa.

Haastatteluissa peilattiin myös OT-hankkeen mahdollisuuksia edesauttaa monialaisen tuen kehittämistä ammattilaisten käytettäväksi. Haastatteluissa pohdittiin erityisesti OT-hankkeen viemistä rakenteisiin ja sen myötä sitä, miten ammattilaiset saataisiin löytämään tukipalveluiden äärelle ja mukaan verkostoihin. Monialaisen OT-hankkeen näkökulmasta on koettu hyödylliseksi se, että mukana on eri ammattikuntien toimijoita, jonka myötä kynnys lähteä mukaan OT-toimintaan saattaa myös madaltua. Lisäksi haastatteluissa pohdittiin OT-keskusten mahdollisuutta osallistua prosessimaisesti ammattilaisten tueksi. Haastatteluissa nousi ajatus siitä, että OT-keskus olisi mukana seuraamassa ja arvioimassa palveluprosessia, mutta ei olisi vastuutekijänä prosessissa. Haastatteluiden perusteella koettiin, että tuen pitkäaikaisuus auttaisi seuraamaan vaikuttavuutta ja laatua.

Koordinaattorit pohtivat verkostoitumisen mahdollisuuksia monialaisen tuen kehittämisen kannalta. Haastatteluissa nousi esille OT-hankkeessa järjestettävät koulutussarjat. OT-hanke järjestää tapahtumia tuomaan tietoutta ajankohtaisista ja haastavista, OT-tasoisista, ilmiöistä, joihin vastaamiseen on tarpeen lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten tietoisuutta ja osaamista. Julkisen sektorin toimijoiden lisäksi myös järjestötoimijoilla, luottamushenkilöillä ja kokemusasiantuntijoilla on mahdollisuus osallistua näihin tapahtumiin. Keväällä 2023 OT-hanke järjesti koulutusfoorumisarjoja liittyen vaativaan lasten ja nuorten neuropsykiatriseen oireiluun sekä syventyien korkean riskin erotilanteisiin ja vakaviin huoltorituihin (Pohjois-Savon hyvinvointialue, OT-hanke.) Haastatteluissa koulutusfoorumien järjestäminen nostettiin yhdeksi mahdollisuudeksi kehittää monialaisen tuen tarjoamista ammattilaisille. Haastatteluiden perusteella koettiin, että koulutusfoorumien järjestäminen mahdollisti asiantuntijoiden tuomisen yhteen pohtimaan yhteisiä haasteita, johon moniammatillisen verkoston avulla voidaan etsiä ratkaisuja.

5 POHDINTA

Tässä raportissa olen tarkastellut moniammatillisuuden näkökulmaa Itä-Suomen yhteistyöalueella toimivassa Osaamis- ja tukikeskus-hankkeessa. Olen pyrkinyt kirjallisuuden ja keräämäni aineiston perusteella kartoittamaan moniammatillisuuden käsitteen kautta sitä, miten moniammatillinen työskentely näyttäytyy OT-hankkeen näkökulmasta ja mitä kehittämismahdollisuuksia ammattilaisille tarjottavaan moniammatilliseen tukeen voisi löytyä. Raporttiani varten haastattelin hankkeessa toimivia koordinaattorityöntekijöitä ja heidän näkemyksiään moniammatillisesta työskentelystä.

Raportissa esiin nousseiden seikkojen valossa voidaan todeta, että moniammatillisuus nähdään merkittävänä osana koko OT-hanketta sekä laajemmin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö käsitetään ennen kaikkea mahdollisuutena oman asiantuntijuuden laajentamiseen. Toisten ammattilaisten työnkuvan tunteminen koettiin merkitykselliseksi myös oman asiantuntijuuden muodostumisen kannalta. Tämä merkitys korostuu myös sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksessa ja hyvinvointialueelle siirtymisessä. Timperin (2022, 17) mukaan sote-uudistuksessa integraation näkökulmasta on kyse siitä, että työntekijöiden ja organisaatioiden välille pystytään luomaan uusia yhteistyökumppanuuksia hyvinvointialueilla (mt). Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että toisten työn tunteminen ja verkostoituminen nähdään myös edistävän asiakkaan etua. Päällekkäisen työn välttämiseksi koettiin tärkeäksi priorisoida moniammatillisuuden toteuttamista ja järjestää yhteisiä verkostotapaamisia. Tähän tulee olla vahva tuki myös esihenkilöiden puolelta sekä laajemmin rakenteiden tasolta.

Keskeisiksi haasteiksi moniammatillisuuden toteutumisen kannalta voidaan todeta rakenteiden ja lainsäädännön heikko tuki monialaiselle työskentelylle käytännössä. Raportin tulosten perusteella on syytä pohtia lainsäädännön mukauttamista mahdollistamaan monialaisen yhteistyön toteuttaminen. Myös rakenteiden tulisi osaltaan tukea monialaista työskentelyä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa rakenteet ovat olleet pitkään organisaatiolähtöisiä ja hierarkiaan perustuvaa ja tiedon liikkuminen on kehitystyöstä huolimatta haastavaa (Isoherranen 2012, 138–139). Haastateltavat tunnustivat, että riittäväillä resursseilla sekä esimerkiksi esimies- ja korkeamman tason tuella voidaan kannustaa entistä parempaan monialaiseen työskentelyyn.

Haastatteluissa pohdittiin myös moniammatillisuuden kehittämistä ammattilaisten työn tueksi. Raportin valossa voidaan todeta, että moniammatillisuus tulisi nähdä luonnollisena osana työskentelyä ja yhteistyölle tulee asettaa tavoitteet ja tavoitteisiin pääsyyn tarvittava aika. Tämän koettiin myös auttavan toisten työnkuvaan tutustumista. Esimerkiksi yhteiset koulutussarjat koettiin myös tärkeäksi monialaisen työskentelyn kehittämisen kannalta. Koulutussarjoissa pystytään syventymään monimutkaisiin ilmiöihin, jotka koskettavat useamman ammattilaisen työtä. Koulutussarjat antavat myös mahdollisuuden verkostoitua ja tutustua muiden ammattilaisten työhön. Timperin (2022, 50) mukaan monialaisissa taidoissa verkostomainen työtapana ja erilaisilla rajapinnoilla työskentely ovat olennainen osa monialaista työskentelyä (mt).

Tämän perusteella monialaiseen työskentelyyn tukevia koulutuksia on perusteltua järjestää myös jatkossa.

OT-hankkeessa työskentelevät koordinaattorit näkevät haastatteluiden perusteella moniammatillisen yhteistyön ennen kaikkea avartavana tekijänä. Osaamis- ja tukikeskusten rakentamisen keskiössä ovat juuri eri ammattilaisten verkostojen kokoaminen asiakkaan tueksi, ja tämän myös hankkeessa toimivat ammattilaiset tunnistavat. Haastatteluiden valossa tunnistettiin myös erinäisiä haasteita, joiden ei kuitenkaan koettu estävän moniammatillista työskentelyä kokonaan. Koordinaattorit kokivat tärkeäksi sen, että haasteiden ratkaisemiseksi on riittävästi aikaa keskustelulle ja kaikkien näkökulmien huomioimiselle. Näin moniammatillisuutta ja sen toteutumista voidaan kartoittaa myös jatkossa hyvinvointi- ja yhteistyöalueilla niin asiakastyön kuin hankkeiden näkökulmasta.

Olen toteuttanut tämän raportin osana sosiaalityön syventävää harjoittelua Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa OT-hankkeessa. Raporttini tulokset eivät ole yleistettävissä. Tämän raportin pohjalta totean, että moniammatillisuuden ja sen toteutumisen tarkastelu on myös tulevaisuudessa tärkeää. Paikka monialaiselle työskentelylle on tunnistettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten kentällä. Kehittämistyön kannalta on myös jatkossa kiinnitettävä huomiota työntekijöiden näkemyksiin moniammatillisuudesta, sen toteuttamisesta ja kehittämisestä.

LÄHTEET

- Anis, Merja (2023): Policy Brief. Tutkimustiivistelmät sekä politiikka- ja käytäntösuositukset. LANUPS. Lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja -kehittäminen Länsi- ja Itä-Suomessa vuosina 2021-2022. Saatavilla <<https://sites.utu.fi/sote/wp-content/uploads/sites/53/2023/03/LANUPS-PB-pidempi.pdf>>, luettu 8.5.2023.
- Halila, Ritva, Susanna Hoikkala, Marjo Malja, Mia Tapiola (toim.) (2021): Lasten ja nuorten vaativimpien palvelujen osaamis- ja tukikeskuksia valmistelevalle työryhmän raportti. 2021:18, Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Halila, Ritva, Päivi Kaukonen, Marjo Malja, Suvi Savola (toim.) (2019): Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset. LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti. 2019:30, Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Isoherranen, Kaarina (2012): Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsinki: Helsingin yliopisto. Akateeminen väitöskirja.
- Koskeverkko: Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus (OT) –hanke (2022-2023). Saatavilla <<https://koskeverkko.fi/kehittamistyo/ot-hanke/>>, luettu 2.5.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue: Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus-hanke (OT). Saatavilla <<https://pshyvinvointialue.fi/ot-hanke>>, luettu 2.5.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavilla <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417#L3P14>>, luettu 12.5.2023.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavilla <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>, luettu 21.4.2023.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Saatavilla <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2010/20101326>>, luettu 21.4.2023.
- Timonen-Kallio, Eeva, Anniina Kaittila, Siiri-Liisi Kraav, Leena Leinonen, Minna Alin, Max Karukivi, Merja Anis (2023): Integratiivisen sijaishuollon palvelujärjestelmän kehittämisen esteet ja edistävät tekijät. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Julkaisussa Anis, Merja. Policy Brief. Tutkimustiivistelmät sekä politiikka- ja käytäntösuositukset. LANUPS. Lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja -kehittäminen Länsi- ja Itä-Suomessa vuosina 2021-2022. Saatavilla <<https://sites.utu.fi/sote/wp-content/uploads/sites/53/2023/03/LANUPS-PB-pidempi.pdf>>, luettu 8.5.2023. 12-14.
- Timperi, Tiina (2022): Sote-integraation edellyttämä monialainen yhteistyöosaaminen. Selvityshenkilön raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Hautanen, Teija & Ritala-Koskinen, Aino (2022): Monialaisen työn rajat vaikeissa ero- ja huolto-riitatilanteissa. Teoksessa Yliruka, Laura, Pia Eriksson, Liisa Jokinen & Kaisa Pasanen (toim.): Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 124-137.
- Yhteistyöalueet. Saatavilla <<https://soteuudistus.fi/yhteistyöalueet>>, luettu 2.5.2023.

Yliruka, Laura, Riitta Vartio, Kaisa Pasanen, Päivi Petrelius (2018): Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä. Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Työpaperi 16/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

LIITTEET

6 Liite 1. Kysymysrunko OT-koordinaattoreille

- 1. Minkälaisia mahdollisuuksia moniammatillinen OT-tiimi on tuonut mielestäsi OT-hankkeelle?*
- 2. Minkälaisia haasteita moniammatillinen OT-tiimi on mielestäsi tuonut OT-hankkeeseen?*
- 3. Millä tavoin ammattilaisten työn moniammatillista tukea pitäisi mielestäsi kehittää?*
- 4. Tuleeko aikaisempiin kysymyksiin jotain lisättävää?*

